

УДК: 334.012.63/.64 : 355(477)

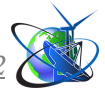
**USAID GRANTS FOR BUSINESS DEVELOPMENT ORGANIZATIONS
IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR****ГРАНТИ USAID ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЙ ІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ****Kobelia-Zvir Mariana / Кобеля-Звір М. Я.***Кандидат економічних наук Ph.D., доцент /**Candidate of Economic Sciences Ph.D.,**Associate Professor*

ORCID ID: 0000-0001-5627-9408

*Lviv University of Trade and Economics**Львівський торговельно-економічний університет**вул. Туган-Барановського, 10, м. Львів, 79005***Vovchak OIha / Вовчак О. Д.***доктор економічних наук, професор /**Doctor of Economics, Professor*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8858-5386>*Ivan Franko National University of Lviv**1, Universytetska St., Lviv, 79000**Львівський національний університет імені Івана Франка**вул. Університетська 1, м. Львів, 79000*

Анотація. У статті розглянуто основні гранти Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» для організацій із розвитку підприємництва в Україні в умовах війни. Проаналізовані цілі та специфіка двох грантових конкурсів, які оголошував грантодавець у 2022 та 2023 роках для бізнес-асоціацій, галузевих кластерів, громадських організацій, асоціацій, бізнес-спільнот та інших організацій, які реалізовували заходи задля зміцнення малого та середнього підприємництва. Продемонстровано пріоритетні заходи, ініціативи та проекти, які фінансувала Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України» задля розвитку потужної, багатосторонньої та відкритої української економіки шляхом підтримки організацій із розвитку підприємництва. Акцентовано на тому, що грантова допомога у 2022 році була на рівні 20 000-75 000 дол. США, а в 2023 році максимальна сума одного гранту становить 150 000 дол. США. Виявлені пріоритети в підтримці організацій із розвитку підприємництва в умовах війни, а саме: забезпечення відновлення і безперервності бізнесу МСП і стартапів, що належать до сфер обслуговування та виробництва, а також до інших галузей, які охоплюють, серед іншого, ІТ, виготовлення меблів, перероблення харчових продуктів, легке машинобудування; збільшення кадрового, інноваційного та експортного потенціалу українського бізнесу, в т.ч. у співпраці з регіональними й національними органами влади та навчальними закладами. У статті окреслені істотні вимоги грантової програми, які децю обмежують коло потенційних грантоотримувачів серед представників організацій із розвитку підприємництва в отриманні грантового фінансування, а саме: вимога щодо обов'язковості власного внеску та отримання Унікального ідентифікатора суб'єкта на момент присудження гранту. Підсумовано, що аналіз грантів Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» для організацій із розвитку підприємництва під час війни допоміг продемонструвати значні можливості для підтримки та розвитку бізнесу.

Ключові слова: гранти, гранти для бізнесу, підтримка МСП, організації з розвитку підприємництва, гранти USAID.

Вступ.

Війна Російської Федерації проти України, що триває з 2014 року та набула активної нищівної фази після 24 лютого 2022 року, завдала бізнесу великих руйнувань. З метою утримання економіки України міжнародні партнери спрямовують міжнародну технічну допомогу до країни [5, 14]. Зокрема, інтенсифікувалася підтримка з боку USAID. Програма «Конкурентоспроможна економіка України», яка реалізовується компанією «Кімонікс Інтернешнл», спрямована на розвиток потужної, багатосторонньої та відкритої української економіки шляхом підтримки новостворюваних підприємств (стартапів) та малих і середніх підприємств (МСП) у підвищенні їхньої конкурентоспроможності на внутрішніх і зовнішніх ринках [3, 6, 13, 15]. Така підтримка здебільшого має форму грантів для представників безпосередньо МСП, проте іноді може проявлятися і в грантовому фінансуванні для організацій із розвитку підприємництва (ОРП), які впроваджують заходи, спрямовані на підтримку безперервності та відновлення бізнесу в умовах війни [6, 13, 15]. Тому важливим напрямом сучасних наукових розвідок стає дослідження грантової допомоги як ефективного інструменту розвитку українського бізнесу через діяльність ОРП.

Аспекти грантової підтримки від міжнародних та національних донорів для представників бізнесу досліджували: Гришина Л. О., Карась П. М., Свистун Л. А. та інші [7, 8]. Зокрема, Свистун Л. А. зазначала: «У період військового стану окрім традиційних джерел фінансування підприємства малого бізнесу отримали широкі можливості залучення грантових коштів на створення, підтримку чи релокацію власного бізнесу. Це як пропозиції від міжнародних донорів, так і державні гранти на підтримку підприємництва [8]. А Гришина Л. О. та Карась П. М. відзначили, що саме згуртованість і підтримка держави, зарубіжних партнерів, міжнародних інституцій сприяє відновленню діяльності усієї економіки України [7]. Грантові інструменти USAID для бізнесу розглядали Мар'янович М. Е., Ільченко В. М., Краус Н. М., Краус К. М., Поченчук Г. М. та ін. [1, 9, 10, 11, 12]. Зокрема, Ільченко В. М., досліджуючи соціальне підприємництво, зазначала, що серед джерел, де реально почерпнути новачі, можна виокремити: іноземні соціальні підприємства, про які пишуть у дослідженнях, засобах масової інформації та які мають власні інтернет-сторінки; міжнародні організації, які працюють в Україні й популяризують соціальне підприємництво через проведення тренінгів, стажувань, видання матеріалів і грантову підтримку, наприклад програма UCAN за підтримки USAID [12]. Незважаючи на значну увагу до грантових інструментів підтримки бізнесу в Україні під час війни, поза увагою науковців залишилися конкретні аспекти грантового фінансування представників організацій із розвитку підприємництва.

Метою дослідження є аналіз грантової підтримки з боку USAID для організацій із розвитку підприємництва в Україні в умовах війни, виявлення специфіки та пріоритетів Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України», а також окреслення основних бар'єрів в отриманні грантового фінансування організаціями з розвитку підприємництва.

Основний текст.

В умовах війни вагоме значення бізнесу є очевидним – наповнення бюджету, утримання та зміцнення економіки України. Роль організацій із розвитку підприємництва в цьому процесі вагома, адже вони реалізують заходи задля зміцнення малого та середнього підприємництва. Це суб'єкти різних організаційно-правових форм: бізнес-асоціації, галузеві кластери, громадські організації, асоціації, бізнес-спільноти та інші організації, які реалізують заходи задля зміцнення малого та середнього підприємництва. В нинішній ситуації суттєвою як для представників МСП, так і для ОРП є грантова підтримка Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» [3, 6, 15].

У 2022 році Програма актуалізувала грантову допомогу для ОРП з метою імплементації заходів, спрямованих на підтримку безперервності та відновлення бізнесу. Гранти надавалися організаціям, які мали намір допомогти українським МСП та стартапам у реалізації ініціатив із відновлення бізнесу, релокації, або підтримки роботи підприємців у тогочасних складних умовах, пов'язаних із війною. Пріоритетними були проекти, які сприяли подальшому розвитку мікро-, малого та середнього бізнесу.

Грантодавець пріоритетно підтримував ті проекти, що створювали сприятливі умови для сталого розвитку ОРП, МСП та стартапів, як-от: покращення операційної трансформації бізнесів, підвищення компетенцій персоналу, розробка стратегій тощо.

Дестинацією цієї грантової програми було також покращення бізнес-клімату на місцевому та національному рівнях, що, на нашу думку, суттєво вплинуло на утримання економіки регіонів загалом та малих громад зокрема.

Основною метою цієї діяльності стала підтримка ОРП у сприянні та забезпеченні відновлення і безперервності бізнесу МСП і стартапів, що належали до сфер обслуговування та виробництва, а також до інших галузей, які охоплювали, серед іншого, ІТ, виготовлення меблів, переробку харчових продуктів, легке машинобудування [6, 15]. Варто зазначити, що Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України» у 2022 році надавала пріоритет проектам, у яких заявники планували використання власних ресурсів у розмірі щонайменше 30%. Внеском грантоотримувача вважалися витрати на проектну діяльність, що фінансувалися за рахунок грошових внесків або внесків у натуральній формі окремо від гранту та надавалися або грантоотримувачем, або іншими донорами, зокрема міжнародними громадськими організаціями, іноземними урядами, місцевими та міжнародними установами, приватними організаціями чи окремими особами.

Гранти надавалися на конкурсній основі. Програмою було обрано 25 аплікаційних пакетів заявників, в яких пропонувалося профінансувати проекти з максимальним соціально-економічним ефектом. Було надано близько 1,000,000 доларів США на реалізацію заходів із розвитку підприємництва, які відповідали програмним пріоритетам. Сума кожного гранту становила від 20,000 доларів США до 75,000 доларів США [3, 6, 15].

У 2023 році Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України»

актуалізувала грантову підтримку організацій із розвитку підприємництва на імплементацію заходів, спрямованих на збереження та створення робочих місць, зокрема через підвищення кваліфікації, перенавчання та працевлаштування працівників підприємств (включно з внутрішньо переміщеними особами), які втратили роботу внаслідок війни та/чи хотіли б перейти в нову галузь (світчери), реалізацію інкубаційних/акселераційних програм розвитку підприємництва, самозайнятості та експортних спроможностей підприємств [5, 13, 15]. Метою цієї Програми є підтримка ініціатив, спрямованих на збільшення кадрового, інноваційного та експортного потенціалу українського бізнесу, в т.ч. у співпраці з регіональними й національними органами влади та навчальними закладами. Грантоотримувачами можуть бути українські неурядові (громадські) організації, що офіційно засновані та визнаються відповідними державними органами України і мають добру репутацію серед них, а також дотримуються усіх відповідних норм цивільного права та Податкового кодексу [13].

На думку експертів, обставиною, яка дещо утруднює процес подання документів на цей конкурс, є те, що грантоотримувачі повинні надати номер Унікального ідентифікатора суб'єкта на момент присудження гранту, якщо його запитувана сума складає 25,000 доларів США або більше. Для отримання ідентифікатора потенційному грантоотримувачу необхідно пройти реєстрацію на сайті SAM.gov. Як виявилось, за результатами опитування, здійсненого Центром розвитку «ЧАС ЗМІН» у травні 2023 року серед представників бізнесу, цей процес видається складним та незрозумілим для представників МСП [15].

Утім, вважаємо: значними перевагами Програми є те, що грант можуть отримати поряд із іншими ОРП й релігійні організації та громадські групи, а також організації, які ще ніколи не отримували підтримки від USAID.

Програма USAID планує надати орієнтовно 2,000,000 доларів США шляхом присудження орієнтовно 20 грантів, сума яких становитиме орієнтовно від 35,000 доларів США до 150,000 доларів.

Грантодавець надаватиме пріоритет проектам, у яких ресурси USAID поєднуються із внесками грантоотримувачів, де внесок складає щонайменше 25% від загального бюджету [5, 13].

Така умова, хоча й спрямована на заохочення грантерів до успішного завершення діяльності, проте, на думку експертів, значно обмежує коло потенційних грантоотримувачів, адже ОРП можуть і не мати в такому розмірі «вільних» ресурсів, щоб спрямувати їх до бюджету проекту.

Вважаємо: важливим аспектом Програми є те, що вона спрямована на швидке перенавчання та працевлаштування нових працівників у затребуваних секторах економіки на національному або регіональному рівнях (наприклад, розвиток професійного навчання та підприємництва, пов'язаного з машинобудуванням, електротехнічним виробництвом, логістикою, виробництвом товарів меблевої, текстильної та інших переробних галузей, сфери індустріального дизайну та індустрії моди, розвиток навичок для експорту, міжнародної торгівлі та європейської інтеграції тощо) [13, 15].

На думку експертів, в умовах війни важливим у діяльності організацій із розвитку підприємництва є залучення грантового фінансування для тих своїх ініціатив на підтримку бізнесу, які будуть підсилювати соціально-економічний ефект проектів збільшенням кількості, зокрема:

- створених та збережених робочих місць, у тому числі для ВПО працівників;
- МСП, які отримали технічну підтримку для експорту та розширили свої ринки;
- підприємств, які покращили свою організаційну й технічну спроможність у результаті грантової підтримки;
- осіб, що пройшли навчання, перепідготовку, підвищення кваліфікації тощо;
- стартапів і бізнесів, які успішно завершили програми інкубації та акселерації за підтримки USAID;
- законів і нормативно-правових актів щодо МСП для покращення бізнес-середовища для працевлаштування, розроблених/внесених на розгляд/прийнятих у результаті надання підтримки USAID [5, 13, 15].

Розробники Програми та експерти вважають: досягненню запланованих результатів можуть посприяти орієнтовні заходи й активності:

1. Допомога в підвищенні кваліфікації, перенавчанні та працевлаштуванні працівників приватного й державного секторів, які втратили роботу внаслідок війни, людей, які хотіли б перейти в нову галузь чи адаптувати свої навички до нових умов ринку, включно з внутрішньо переміщеними особами.

2. Впровадження сертифікованих програм для навчання та перекваліфікації спільно із закладами професійно-технічної освіти та закладами вищої освіти для розвитку кадрового потенціалу виробничих та сервісних галузей економіки.

3. Проведення галузевих заходів (тренінгів, хакатонів, мітапів та буткемпів), спрямованих на створення та збереження робочих місць у МСП.

4. Розробка та реалізація програм навчання, спрямованих на підвищення готовності МСП до експорту, оновлення експортних бізнес-моделей, на які вплинули збої у ланцюгах поставок, забезпечення кваліфікованою робочою силою для розвитку зовнішньої торгівлі тощо.

На нашу думку, такі ініціативи будуть особливо ефективними, якщо реалізовуватимуться в тісній взаємодії з українськими закладами вищої освіти, професійно-технічними училищами та у координації з приватним сектором, органами державної й регіональної влади.

Зважаючи на оцінені наслідки, ефективними для підтримки бізнесу можуть стати проекти ОРП, що пов'язані з організацією для малих і середніх підприємств бізнес-інкубацій, бізнес-акселерацій, перефокусування МСП на експорт тощо.

Перевагою Програми вважаємо також те, що грантами можуть бути підтримані проекти, які спрямовані на впровадження національних програм із працевлаштування, необхідних для відбудови економіки країни та

євроінтеграційного процесу: розробка та адвокація змін до законодавства щодо працевлаштування, допомога у створенні нових державних програм із перенавчання та працевлаштування, моніторинг та аналіз їхніх результатів, проведення досліджень щодо ринку праці [5, 13, 15]. На думку експертів, такі ініціативи грантоотримувачів будуть особливо ефективними, якщо впроваджуватимуться у координації з приватним сектором, органами державної й регіональної влади.

Одним із обмежувальних чинників залучення грантового фінансування за даною Програмою є вимога до грантоодержувачів про те, що їх проекти мають відповідати стратегіям розвитку організацій-заявників та їхнім організаційним цілям і завданням. Вважаємо, що ця умова значно обмежує коло потенційних грантоотримувачів, оскільки заплановані заходи ОРП можуть бути нагальними й цілком виправданими з точки зору ефективності для подолання нагальних проблем бізнесу в умовах війни, проте не відповідати стратегії розвитку організації-заявника.

Проведений аналіз грантових можливостей Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» дає підстави зробити висновок, що її основоположними пріоритетами у підтримці ОРП в умовах війни є: забезпечення відновлення і безперервності бізнесу МСП і стартапів, що належать до сфер обслуговування та виробництва, а також до інших галузей, які охоплюють, серед іншого, ІТ, виготовлення меблів, переробку харчових продуктів, легке машинобудування; збільшення кадрового, інноваційного та експортного потенціалу українського бізнесу, в т.ч. у співпраці з регіональними й національними органами влади та навчальними закладами.

На нашу думку, Програма «Конкурентоспроможна економіка України» в межах підтримки ОРП корелюється з положеннями стратегічних документів України, прийнятих урядом, до прикладу таких як: План відновлення України, Національна економічна стратегія, Стратегія сталого розвитку України, План розвитку переробної галузі України та ін. [2]. У цих документах містяться основоположні засади розвитку економіки України в умовах війни. Також варто зазначити, що в дестинаціях USAID враховані Цілі сталого розвитку ООН, як-от: цілі №1, №2, №8, №9 (подолання бідності, голоду, розвиток сільського господарства, гідна праця та економічне зростання, промисловість, інновації та інфраструктура) [4].

У зв'язку з цим тим ОРП, які мають на меті скористатися грантовими можливостями Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України», варто врахувати напрями стратегічного розвитку, затверджені як на державному, так і на глобальному рівні [4].

Висновки.

Отже, аналіз грантів Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» для організацій із розвитку підприємництва під час війни засвідчив значні можливості для підтримки та розвитку бізнесу. Специфіка та пріоритети Програми в процесах грантового фінансування організацій розвитку підприємництва значно обмежують коло потенційних грантоотримувачів у межах Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» для ОРП.

Основними причинами цього є: вимога щодо обов'язковості власного внеску та отримання Унікального ідентифікатора суб'єкта на момент присудження гранту. Механізми подолання таких перепон та бар'єрів будуть предметом наших наступних досліджень.

Література:

1. Мар'янович М. Е. Міжнародна технічна допомога та її роль у забезпеченні сталого розвитку. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0fd2f91b-9fd2-42d8-89e0-d1381bcfbf50/content>.
2. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npasearch?&key=%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F>.
3. Стратегія співпраці між Україною та USAID з питань розвитку у 2019-2024 рр. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-01/Ukraine_USAID_CDSCS_2019-2024_Public_Ukr.pdf.
4. 17 Цілей сталого розвитку. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsilijstijkogo-rozvytku/>.
5. Центр розвитку «ЧАС ЗМІН». URL: <http://www.chaszmin.com.ua/granty-2023/>.
6. Кімонікс Інтернешнл. URL: <https://chamber.ua/ua/companies/chemonics-international-inc-2/>.
7. Гришина Л. О., Карась П. М. Фінансові аспекти повоєнного відновлення економіки в Україні. URL: <https://stlnau.in.ua/samoosvita/item/2023/ec230215.pdf#page=77>.
8. Свистун Л. А. Формування фінансових ресурсів підприємств МСБ у період воєнного стану в Україні. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/12805/1/zbirnik-2023%2017%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2-208-212.pdf>.
9. Кобеля-Звір М. Я. Гранти для переробної галузі як інструмент її розвитку в умовах війни та повоєнний час. URL: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/595>.
10. Кобеля-Звір М. Я. Міжнародна технічна допомога «програма USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО)» в умовах війни. URL: <http://snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/view/298>.
11. Краус Н. М., Краус К. М., Поченчук Г. М. Жіноче підприємництво: ризики, інструменти підтримки, механізми реалізації. URL: <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/180/182>.
12. Ільченко В. М. Інновації як концептуальна основа соціального підприємництва в Україні. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/5864>.
13. Конкурсна документація Програми USAID «KEY». URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1SpYbj9l mV2tgx9Osf6zEWjfZCJ6BpH>.
14. Постанова Кабінету Міністрів України Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги від

15.02.2002 № 153. URL: <http://surl.li/jgmob>.

15. Фейсбук сторінка Програми «Конкурентоспроможна економіка України». URL: <https://www.facebook.com/usaidcep.ua>.

Abstract. *The article examines the main grants of the USAID Program "Competitive Economy of Ukraine" for organizations for the development of entrepreneurship in Ukraine during the war. The goals and specifics of two grant competitions announced by the grantor in 2022 and 2023 for business associations, industry clusters, public organizations, associations, business communities and other organizations that implemented measures to strengthen small and medium entrepreneurship were analyzed. The priority measures, initiatives and projects financed by the USAID Program "Competitive Economy of Ukraine" for the development of a powerful, multilateral and open Ukrainian economy by supporting entrepreneurship development organizations were demonstrated. It was emphasized that grant assistance in 2022 was at the level of 20,000 - 75,000 dollars. USA, and in 2023 the maximum amount of one grant is 150,000 dollars. USA. Priorities have been identified in support of organizations for the development of entrepreneurship in war conditions, namely: ensuring the recovery and business continuity of SMEs and startups belonging to the spheres of service and production, as well as to other industries, which include, among others, IT, furniture manufacturing, processing food products, light engineering; increasing the personnel, innovation and export potential of Ukrainian business, including in cooperation with regional and national authorities and educational institutions. The article outlines the essential requirements of the grant program, which somewhat limit the range of potential grant recipients among representatives of entrepreneurship development organizations in obtaining grant funding, namely: the requirement for the obligation to make one's own contribution and to obtain a Unique identifier of the subject at the time of awarding the grant. It is concluded that the analysis of grants of the USAID program "Competitive Economy of Ukraine" for organizations for the development of entrepreneurship during the war demonstrated significant opportunities for business support and development.*

Keywords: *grants, grants for business, support of SMEs, entrepreneurship development organizations, grants USAID.*